

Proxecto Educativo Europeo
"WWW.FESTPOP.EDU"

Enquisa para a catalogación das festas populares / Tabulación de respostas

1. Nome da festa

1.1 Orixinal: *O Carme (Nosa Señora do Carme)*

1.2 Traducción: El Carmen (Nuestra Señora del Carmen)

2. Lugar

2.1 País: España

2.2 Rexión: Galicia

2.3 Localidade: Ribadeo

3. Tempos

3.1 Data día/mes: 15 xullo (na realidade sofre variacións de ano en ano para facer que cadre en fin de semana e que non coincidan varias festas coa mesma advocación en varios puntos diferentes da ría).

3.2 Duración: 1 día (segundo o presuposto, celébrase unha verbena o día anterior)

3.3 Horario: A última hora da mañá ou primeira da tarde (segundo a marea) e pola noite.

4. Descrición

4.1 Ocasión/ motivación: Rendir homenaxe á patroa dos mariñeiros.

4.2 Orixen (festa relixiosa / pagá): relixiosa

4.3 Ambiente: festivo, orientado a xente de tódalas idades.

4.4 Elementos esenciais (se son esenciais, n se non o son): ritos relixiosos na igrexa: si, en particular coa misa en honra a Nosa Señora do Carme (na capela da Trindade, situada na Atalaia, e á que por esa razón moitas veces se lle chama "do Carme").

Procesións: si, constitúe un punto clave para o conxunto de celebracións. A procesión é mariña, acompañando á Virxe embarcacións diversas, de barcos de pesca a barcas inchables. A Virxe báixase en procesión pola rúa ata o peirao trala misa, e despois da procesión mariñeira vólvese a subir.

Participación directa dos presentes: non, se exceptuamos momentos concretos como o acompañamento da procesión ou a participación dentro da familia.

Desfile en traxe típico: non, se ben sempre hai xente que se viste de xeito tradicional, o que constitúe un elemento típico.

Carrozas: non no sentido propio de carrozas por terra. Os barcos que saen en procesión soen decorarse con palmas e bandeiriñas.

Fogos artificiais: si. O día esperta con bombas de palenque que se prodigan noutros momentos, como cando se tira á auga a coroa en ofrenda ós náufragos.

Teatro de rúa: non.

Xogos tradicionais: non

Música e baile: Unha orquestra ameniza a sesión vermú e despois pola noite, a partir das dez, comeza de novo a tocar alternándose con outra orquestra.

Banda: non, se ben na parte da procesión na que a Virxe volve á capela da Trindade soe ir acompañada con grupos musicais, que pode incluír gaiteiros ou banda.

Grupos espontáneos de músicos: non.

Cantos: A salve Mariñeira é tradicional.

Bailes tradicionais: non.

Bailes modernos: si. Os realizados coa interpretación das orquestras.

Participación principal (h, homes; m, mulleres; n, nenos; x, xoves): toda a xente do lugar acode á festa.

Venda de produtos artesanais locais: non.

Alimentos tradicionais: non.

Animais: non.

Feira / mercado: non.

Outro:.

5. Informacións útiles

5.1 Para saber máis (Bibliografía, documentos, ...): Noticias diversas aparecidas no semanario "La Comarca del Eo". É unha fonte histórica o libro de Francisco Lanza "Ribadeo Antigo".

5.2 Como se chega: a festa celébrase no peirao de Porcillán, a Ría e a Capela do Carme, en Ribadeo. A Ribadeo chégase pola estrada N634, pola costa, ou dende o interior pola N640. Asemade, por ferrocarril na liña Ferrol-Xixón, e por barco (particular; neste caso, ó mesmo lugar do porto de Porcillán). A posición de Ribadeo é 43°32'N, 7°02'W.

5.3 Pode requirirse información a: no Concello de Ribadeo, Casa do Concello, Pza. España, 27700 Ribadeo (Lugo) - España. Tf. 982 128 650 e 982 128 662. Tamén directamente á comisión de festas do ano en que se trate ou a Carlos Fernández Neira (ver máis abaixo)

Datos recollidos por:

6. Comentario xeral / Aclaracións ós datos antes expostos e outras informacións.

As festas en honra á Virxe do Carme celébranse, ano tras ano, no ribadense peirao de Porcillán, aínda que non sería a primeira vez que esta tradicional festa se celebrase no outro porto, de Mirasol.

Os días vintetres e vintecatro de xullo foron os elixidos en 1999 para honrar á Santísima Virxe do Carme, titulada celestial Raíña dos mares e Excelsa Patroa dos mariñeiros.

O programa de festexos iniciouse na tarde-noite do venres (día vintetrés) cunha animada festa-verbena na que se congregou un gran número de público.

O sábado vintecatro foi o chamado "Día Grande", con misa solemne na Atalaia (mirador sobre a ría de Ribadeo no que se atopa a capela que alberga a imaxe da Virxe), baixada da Virxe do Carme ata o peirao de Porcillán, e procesión marítima coa venerada imaxe pola parte final da Ría ribadense. Faise unha visita protocolaria, aínda que sen embarcar, ós pobos cercanos de Figueiras e Castropol, onde é recibida con foguetes. E logo, a ofrenda floral de ramos e coroas en memoria das xentes do mar finadas en tráxicos naufraxios.

Seguidamente comezou a festa-verbena, na que se queimaron fogos de artifício. Unha traca que puxo fin a estas festas de sabor mariñeiro que un ano máis organizou o entusiasta ribadense Carlos Fernández Neira, apodado "O Recristo".

Carlos conta que estando de pesca as redes engancháronse na hélice, o barco ía á deriva, e moi asustado prometeulle á Virxe que se o salvaba organizaría a festa durante tódolos anos que lle quedaban de vida, pouco despois un barco rescatoouno, agora leva máis de dez anos organizándoa.

A festa do Carme non só se celebra en Ribadeo senón tamén en cada pobo mariñeiro do país dende o século XVIII, aínda que non foi patroa oficial das mariñas de guerra e mercante ata principios do XX. Con antelación este posto correspondía a S. Pedro, apodado "mariñeiro", polo seu traballo como pescador.

A Virxe do Carme é a patroa das ánimas do purgatorio, e crese que pasou a ser patroa do mar debido ó xeito de representala: coas ánimas saíndo entre as lapas e agarrándose ó escapulario, como se fosen náufragos que está a socorrer. A forma de celebrarse é máis ou menos igual: unha misa en honra da patroa, a procesión marítima e a verbena. O que cambia é que cada sitio a celebra un día diferente e algúns teñen

máis actos, como antes se facían en Ribadeo, por exemplo, xogos para a xuventude: a cucaña, que consistía en pasar un pao esvaradío dun extremo a outro; tiraban un cocho á auga e tiñan que mergullarse buscándoo ou atopar moedas . . .

Dentro da festa, cando baixan a Virxe, é típico que lle canten os mariñeiros a seguinte canción:

"Salve, estrella de los mares,
de los mares iris
de eterna ventura.

Salve, oh fénix de hermosura,
Madre del divino amor
De tu pueblo los pesares
Tu clemencia de consuelo
Fervoroso suba al cielo
Junto a ti nuestro clamor.

Salve, estrella de los mares, salve..."

Toda a festa está presidida pola imaxe da Virxe, que se atopa todo o ano na capela da "Atalaia", lugar onde se alza unha pequena fortaleza con canóns para resistir ás invasións marítimas.

Como curiosidade, a verbena correspondente a esta festa é máis concorrida por xente doutras parroquias (da ría e do campo ribadense) que por xente da propia vila.

Foto retrospectiva da procesión marítima

A Virxe, de novo en terra, camiño da Capela da Atalaia.

Proxecto Educativo Europeo
"WWW.FESTPOP.EDU"

Enquisa para a catalogación das festas populares / Tabulación de respostas

1. Nome da festa

1.1 Orixinal: **San Xoán**

1.2 Traducción: **San Xoán**

2. Lugar

2.1 País: España

2.2 Rexión: Galicia

2.3 Localidade: Cousela (Ribadeo)

3. Tempos

3.1 Data día/mes: noite do 23 ó 24 de xuño.

3.2 Duración: 1 día.

3.3 Horario: A noite do día 23 ó 24.

4. Descrición

4.1 Ocasión/ motivación: Realízase con ocasión da que ven sendo considerada a noite máis curta do ano e con motivo de espantar as meigas.

4.2 Orixen (festa relixiosa / pagá): é pagá, se ben o trasfondo, como o seu nome deixa ás claras, intentouse que fora relixioso.

4.3 Ambiente: festivo, orientado máis ben á xente nova.

4.4 Elementos esenciais (s se son esenciais, n se non o son):

ritos relixiosos na igrexa: non de xeito conectado coa festa. Si, se consideramos a celebración do S. Xoán, pero a celebración relixiosa non ten que ver coa celebración tradicional da noite máis curta.

procesións: non.

participación directa dos presentes: si, básica.

desfile en traxe típico: non.

carrozas: non.

fogos artificiais: non, só de xeito illado.

teatro de rúa: non.

xogos tradicionais: si

¿cales?: o salto da fogueira.

música e baile: non.

banda: non.

grupos espontáneos de músicos: non.

cantos: non.
 bailes tradicionais: non.
 bailes modernos: non.
 participación principal (h, homes; m, mulleres; n, nenos; x, xoves): toda a xente do lugar acode á festa, se ben é a xente nova quen leva a voz cantante.
 venda de produtos artesanais locais: non.
 alimentos tradicionais: non.
 animais: non.
 feira / mercado: non.
 outro: O esencial é a fogueira e a participación directa dos presentes, en particular os novos, xa que para espantar as meigas (motivo da festa), tódolos alí presentes deben saltar nove veces a fogueira. Tamén é tradicional que se fagan conxuros e que se asen chourizos ó redor da fogueira.

5. Informacións útiles

5.1 Para saber máis (Bibliografía, documentos, ...): Este tipo de festa é corrente no entorno, cunhas ou outras características, estando estudado en diversos libros dun xeito xenérico, sen referirse en concreto á de Couxela.

5.2 Como se chega: A festa realízase na antiga estrada do pobo. Para chegar a Couxela pódese acceder a través da estrada N642 ou ben dende Ribadeo. A Ribadeo chégase pola estrada N634, pola costa, ou dende o interior pola N640. Asemade, por ferrocarril na liña Ferrol-Xixón, e por barco (particular). Cedofeita, pertencente ó concello de Ribadeo, está situada cerca da costa do mar Cantábrico, a 43°25'N, 7°10'W.

5.3 Pode requirirse información a: no Concello de Ribadeo, Casa do Concello, Pza. España, 27700 Ribadeo (Lugo) - España. Tf. 982 128 650 e 982 128 662. Tamén directamente á comisión de festas do ano en que se trate.

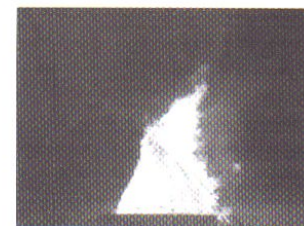
Datos recollidos por: Juan Antonio Peña Villapol
 Alberto García López

6. Comentario xeral / Aclaracións ós datos antes expostos e outras informacións.

A festa que aquí se presenta é a versión que ten lugar nesta localidade dunha celebración que se conmemora en toda a comarca de xeito semellante. Funde a súa historia con ritos anteriores á conquista romana, na que se prendían as fogueiras en sinal de apoio ó sol para

axudarlle a recobrar forzas e que non seguira mermando en iluminación e calor.

Esta festa está dedicada de xeito fundamental á xente nova, que acode á fogueira, e despois de que esta se apague, tódolos alí presentes se dirixen en grupos pequenos a facer trasnadas á xente do pobo. Estas consisten en arreo de carros e apeiros de labranza dende as casas dos particulares ata o campo da igrexa. A festa non remata na práctica ata o mediodía do día 24 de xuño.

A fogueira, dende a súa construción ó seu fin.

Proxecto Educativo Europeo
"WWW.FESTPOP.EDU"

Enquisa para a catalogación das festas populares / Tabulación de respostas

1. Nome da festa

1.1 Orixinal: xira

1.2 Traducción: Xira de Sta. Cruz

2. Lugar

2.1 País: España

2.2 Rexión: Galicia

2.3 Localidade: Monte de Sta. Cruz - Ribadeo

3. Tempos

3.1 Data día/mes:

Periodo (se é festa móbil): Primeiro domingo do mes de agosto

3.2 Duración: É de un día, anque os máis xóvenes o celebren durante máis tempo: dende a noite anterior ata a madrugada do luns.

3.3 Horario: Durante todo o día e parte da noite.

4. Descrición

4.1 Ocasión/motivación: A xuntanza de gaiteiros, grupos folclóricos de gaitas e danzas e, con eles a diversión asegurada.

4.2 Orixe: Pagana.

4.3 Ambiente: Xolgorrio, moita animación, en xeral, un ambiente festivo a partir da celebracións de comidas e merendas campestres..

4.4 Elementos esenciais:

Ritos relixiosos na igrexa: non. Nembargantes, celébrase unha misa na ermida situada en Sta Cruz.

Procesións: non, mais hai diversos grupos de gaitas que tocan á saída da misa, sen ser unha substitución.

Participación directa dos presentes: si, a xente participa tocando, ben con gaitas ou tamén con guitarras ou cantos.

Desfile en traxe típico: si. Moitos rapaces e rapazas vístense en traxe típico para bailar no Cantón.

carrozas: non.

fogos artificiais: si. Dende primeira hora da mañán, para anunciar as festas (non como demostración pirotécnica).

teatro de rúa: non.

xogos tradicionais: non de xeito organizado, practícase por grupos illados.

¿cáles?:

música e baile:

banda: non.

grupos espontáneos de músicos: si, se ben de xeito reducido, en cada merenda.

cantos: si..

bailes tradicionais: si.

bailes modernos: non, se ben sempre algún grupo desenvolve danzas deste tipo de xeito illado.

Moitos grupos de gaitas de diferentes puntos de Galicia tocan durante todo o día amenizando ós presentes. Tamén hai xente espontánea que toca coas súas guitarras e outros instrumentos. Unha orquesta ameniza dende últimas horas da tarde ata que a noite entra.

participación principal (h, homes; m, mulleres; n, nenos; x, xóvenes): todos.

venda de produtos artesanais locais: non.

alimentos tradicionais: non como tales, se ben hai venda de empanada, tortillas e, sobre todo que non falte o viño. Tamén hai venda de outros produtos como xelados.

animais: non.

feira / mercado: non. Véndense diversos obxectos indispensables nesta xira coma sombreiros ou pañoletas, hai tamén tenderetes nos que venden lmoitas bagatelas

outro: Tamén se baila no chamado cantón de Ribadeo e se chama a tención do pobo con gaiteiros en desfile o mesmo día pola mañán. Moitos grupos de gaitas de diferentes puntos de Galicia tocan perante todo o día amenizando ós presentes. Unha orquesta ameniza dende as últimas horas da tarde ata que a noite entra.

A xuventude sóese mollar con calimocho e facer coma guerras de pintura. É moi afortunado o que acaba o día un pouco limpo.

5. Informacións útiles

5.1 Para saber máis (Bibliografía, documentos, ...): haoi dous libros escritos por José María Fernández Fernández, Un co nome de "Las Cruces" e outro co de "Santuario de Nuestra Señora da Ponte", este último de 1986, ambos en castelán.

5.2 Como se chega: Partindo de Ribadeo (43°30'N, 7°5'W), cólle-se a carreteira que sube cara a Santa Cruz e despois de pasar Covelas tómase a primeira desviación cara á esquerda.

5.3 Pode requerirse información a: no Concello de Ribadeo, Casa

do Concello, Pza. España, 27700 Ribadeo (Lugo) - España. Tf. 982 128 650 e 982 128 662. Tamén directamente á comisión de festas da edición que corresponda.

Datos recollidos por:

6. Comentario xeral / Aclaracións ós datos antes expostos e outras informacións (aínda que está en elaboración, a completar con fotos, vídeo, carteis, pregóns, ... expoñemos aquí retazos collidos de varios traballos presentados).

Para saber máis pódese atopar unha breve reseña na enciclopedia galega, na guía das festas populares de Galicia, en romarías e santuarios, e tamén nun caderniño de un nome bastante complicado: Ribadeo-Monumento ó gaiteiro- pregóns do día da gaita galega e xira de Sta Cruz 1980-1990- sociedade Amigos da gaita, todos eles presentes na biblioteca municipal de Ribadeo.

A festa é organizada pola asociación ribadense Amigos da gaita galega. Amigos da gaita naceu en 1952 da man de Carlos e Amando Suárez Couto e Primitivo Díaz, coñecidos ribadenses e afeizoados a tocala gaita, eles formaron tamén o primeiro grupo de gaitas: Saudade. Esta asociación promoveu o monumento ó gaiteiro, este monumento foi inaugurado en 1965, dende aquela quedou instaurada a romaría que seguiu medrando ata chegar á actualidade.

Pasan de 35 edicións, sendo presidente da asociación o coñecido Pancho Maseda.

- María Prieto Vázquez :A Xira de Sta Cruz é unha festa na que xóvenes e vellos disfrutan coma nenos, e esta tradición transmítese de xeración en xeración, é moi pouca a xente de Ribadeo que non a disfruta, e é moita a xente de fóra que a disfruta cada ano.

A xira de Sta Cruz é unha festa coñecida en toda Galicia, e esta-se dando a coñecer agora no occidente asturiano.

Moitos xóvenes pásano en grande mollándose con calimocho e é moi afortunado o que sae un pouco limpo desta festa.

A duración da xira é coma unha decisión de cada persoa que a disfruta, alguúns durmen no monte xa o día anterior para garda-lo sitio, e quedaranse ata o día seguinte da festa ata que lles pase a resaca.

Aínda que o domingo é o día grande, os días anteriores e posteriores tamén son unha festa para moitos dos habitantes deste pobo, Ribadeo.

A Xira é moi famosa en toda Galicia, moita xente ven a ela dende lonxe, e aproveita para visita-las distecas e pubs moi famosas en toda a

comarca.

Dende Sta Cruz pódese divisar unha preciosa vista da Ría e do occidente asturiano, constitúe unha das vistas máis fermosas desta vila, e é unha paraxe natural moi visitada en temporada estival.

Nos días anteriores á xira realízase o pregón da festa, do que se xuntas dous exemplos.

Datos recollidos por:

María Prieto Vázquez

Foto: imaxe do gaiteiro en Sta. Cruz

Pregón 1999

Pregoeira: Primi Nécega Gallo
(escrito en orixe en castelán)

SEÑORAS Y SEÑORES,

Amigas y amigos ribadenses:

Fué para mí una sorpresa el ser invitada para este pregón. Mi primer impulso era negarme, pero una vez que lo pensé comprendí que queriendo a Ribadeo, mi obligación era contribuir y aceptar lo que de mí se pedía. Quiero por lo tanto, antes de nada, dar las gracias a todas esas personas que me ayudaron y me invitaron para tan preciosa misión, a la cual quiero defender con mis mejores deseos.

Nos encontramos pues frente a frente en este escenario del Teatro, para mí tan conocido y lleno de recuerdos; puesta en ello trataré de hacerlo lo mejor que pueda contando, eso sí, con vuestra paciencia, mi buena fe y el cariño que siento por este Ribadeo que tanto quiero.

Llegué a Ribadeo en el año 49, con una maleta llena de ilusiones dado mis pocos años, que con el paso del tiempo se acrecentaron cual bagaje esparcidos a través de mi vida. Mis primeros pasos en aquel Ribadeo de entonces eran una fuente inigualable de inspiración y mis primeras poesías brotaron una mañana al abrir mi balcón frente a una hermosa huerta, que siempre recordaré verde y florida que dejaba ver entre sus enramados árboles frutales el mágico encanto de la preciosa ría, dando paso con ello a mis balbuceos literarios.

Son muchas las anécdotas y muchos los recuerdos que se podrían contar de aquellos tiempos, destacándose entre todas ellas como principal atractivo toda la gama de este pueblo-ciudad que me brindaba el cariño de sus gentes, de su cultura, su rancio abolengo y su magnífica grandeza que yo a duras penas trataba de entender. Poco a poco comprendí la suerte de vivir en una villa tan hermosa, con un elevado espíritu cultural. Alguien dijo desde este mismo escenario y con motivo de un pregón: "...A Ribadeo hay que llegar con humildad...". Así es, pues todos sabemos que el espíritu ribadense conserva la herencia de grandes y lejanas culturas de su glorioso pasado, todos lo tenemos presente. Yergue su abolengo y cultura en cada piedra, en cada calle, en cada esquina, en su legendaria Casa de Ibáñez y en la maravillosa estructura de su palacio.

Eran tiempos sencillos, sin televisión y escasas cafeterías, tiempos de ir a misa por la mañana temprano, donde la buena de Luisiña te daba una silla a cambio de un perrón, pues no existían tantos bancos como ahora. Y entre los animados paseos de las cuatro calles, teníamos el aliciente de una gran y surtida biblioteca en el Palacio de los Moreno. Entonces me parecía grande, espaciosa, con su estantería circular, donde un bonito cuadro de El Viejo Pancho vestido de gaucho sobre un blanco caballo pintado por el ribadense Amando Suárez Couto nos hablaba de la Pampa de sus poemas.

Nuestras diversiones discurrían entre el cine, el baile en el casino, Rosa Lar y los Jueves de música, que en el verano eran muy alegres, como todas aquellas fiestas que empezaban en Villaselán, Villaframil, Rinlo, para terminar en Figueras, Castropol, con la bonita ría por medio, con sus lanchas de pasaje que brindaban además del festejo la alegre travesía, claro que muchas veces la marea nos hacía su jugada.... y de ahí el dicho de "A Castropol por la Cortada".

Hay que señalar que entre estas fiestas se destacaba la ROMERÍA DE SANTA CRUZ, que se celebraba el primer domingo de Mayo a partir del día tres. En esta ocasión subíamos aprovechando aquel primer rayo de sol primaveral que nos traía el nordés frío o algún que otro chaparrón. Era una verdadera gozada subir a Santa Cruz, siempre lo fue y lo seguirá siendo; su bonita panorámica animaba nuestro espíritu que jóvenes entonces todo era alegría y risas. Naturalmente lo hacíamos en el coche de San Fernando un poco a pié y otro poco andando.

La capilla era cual diminuta figura blanca envuelta en la grandeza de verdes pinos y olorosos eucaliptos que por doquier abrazaban toda su cúspide. Al llegar era obligado visitar a la Virgen, que se llama la Virgen de la Guía por ser una réplica de la que como faro marino existe en Vigo, en lo alto de sus colinas. Se dice que antaño llegaban los marineros con sus ofrendas dejando allí la reproducción en pequeñas maquetas de sus navíos, que orgullosos colgaban a la altura de su salvadora. Se recuerdan dos pequeños barcos colgados en la ermita, así como muchos exvotos de cera que pendían de sus paredes (hoy ya desaparecidos) como brazos, piernas, manos... en mística devoción; como cosa curiosa también había un corsé, tal vez su dueña padecía del lumbago.

La fiesta era siempre en pandilla, se comía la tortilla, el bistec o la empanada, regada con agua, gaseosa de Rañón y algún que otro vaso de vino. El colorido de esta agradable romería lo ponían los grupos. Los gaiteros tocaban en un improvisado palco (recuerdo a Primitivo y los

"Quirotelvos"). Frente a la capilla se improvisaba el baile, en una pequeña explanada de tierra y verde hierba. De cada merienda salía un grupo de canto: habaneras, corridos mejicanos, muiñeiras, canciones gallegas..., todo se mezclaba en alegre armonía, mientras al fondo, desde su mirador, Ribadeo pequeño, bello... cual bonita postal se mecía con el susurro de su ría. Al atardecer era preciso regresar. Con pena te despedías de aquella improvisada juerga, algo se quedaba en cada árbol, en cada rama, parecía que un trocito de tu risa, de ti misma, se iba quedando atrás. Al bajar con la mirada encendida en espera de otra mirada, de otra risa, de otra mano, de un amor que muchas veces empezaba allí. Por la carretera o corredoira cantábamos alegres con los últimos rayos del sol..., y ya en San Lázaro oscurecía; Allí se quedaba Santa Cruz hasta el próximo año, silenciosa, callada, mientras el último fuego subía a lo alto.

A mediados del año 62 unos amigos del folclore gallego, entre ellos Pepe de Domingo, Don Gonzalo, Pepe Rañón y Fernando Lozano, reunidos una tarde en el café Mediante, el más aristocrático de entonces, acordaron crear una asociación para organizar una Xira enxebre a Santa Cruz en épocas veraniegas, apoyando la idea que Carlos Suárez Couto había tenido, siendo avalada por el entonces alcalde de Ribadeo D. Francisco Maseda García cuya fiesta se celebraría el primer domingo de Agosto. Esta asociación se llamaría "AMIGOS DE LA GAITA". La XIRA A SANTA CRUZ había nacido.

Al mismo tiempo Carlos Suárez Couto creó a sus famosas gaiteras "AS NENIÑAS DE SAUDADE", llamadas así por ser ocho jóvenes de Ribadeo entre los doce y trece años. Buscaron entonces para enseñarles el precioso arte de tocar la gaita al mejor y más antiguo de los gaiteros, PRIMITIVO DIAZ, que además era un gran músico, profesor de trompeta en la Banda. Construía sus propias gaitas en un estudio que tenía en su casa, perfeccionando la técnica y el arte de este instrumento, ya que sus palletas y punteros eran encargados y vendidos por todas las zonas de nuestra región y muchas localidades de la geografía española.

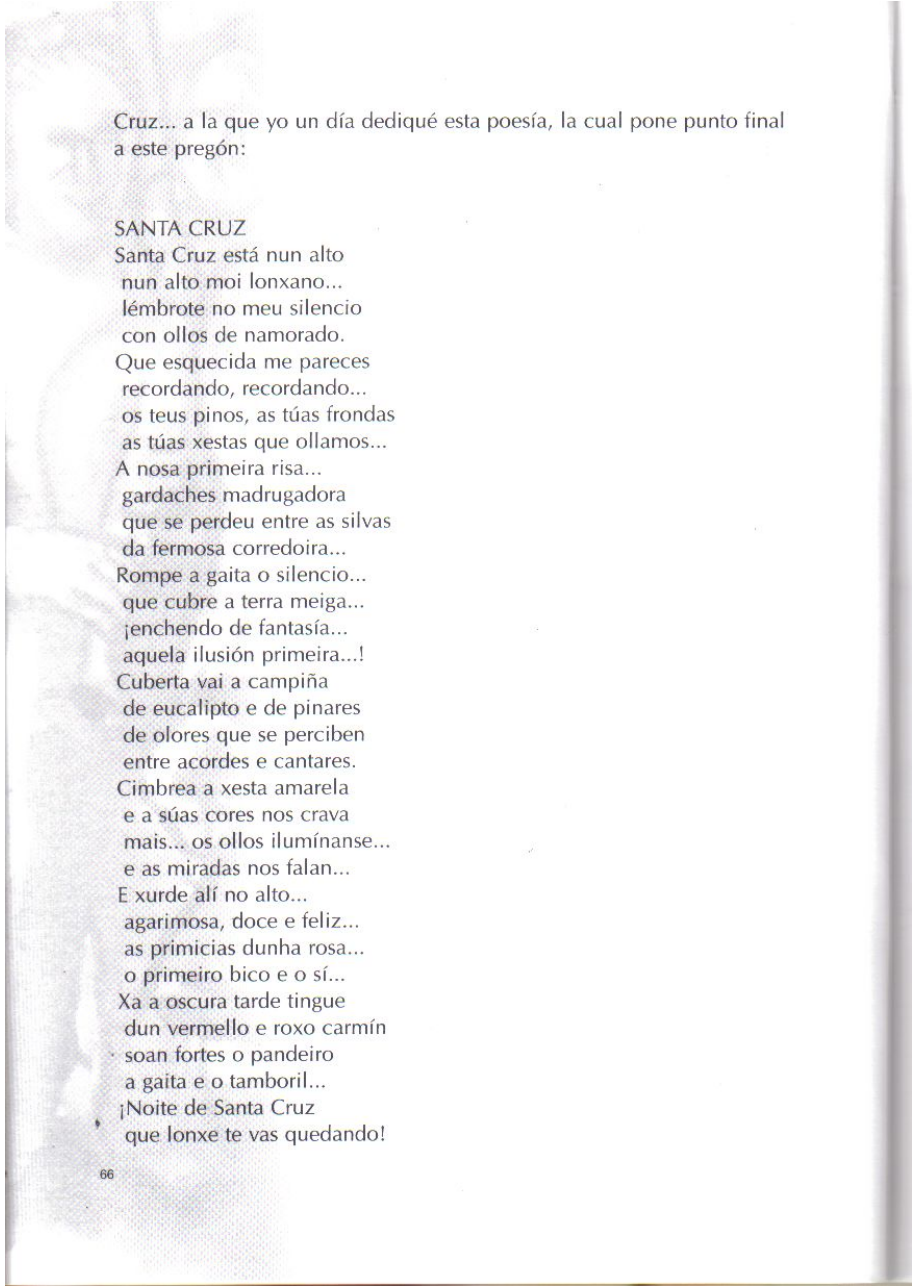
Aquellas jóvenes gaiteras parecían salidas de un cuento de Perrault, o de un bonito óleo de Gamallo Fierros, ataviadas con el típico traje de Ribadeo, confeccionado artísticamente por Doña Matilde García de Paredes. Eran entonces las primeras gaiteras existentes en toda Galicia de las cuales comentó el escritor Alvaro Cunqueiro: "... a mm non me gusta a muller gaiteira, o gaiteiro ten que ser un home, un home..." Pensamos que muy lejos de ser un machista, el escritor mindoniense se

basaba en sus leyendas gallegas.

Y poco a poco Santa Cruz fue abriendo una pauta dinámica y festiva; se proyecta y se lleva a la práctica con gran sacrificio la construcción de un monumento al GAITERO, hermosa obra en cantería labrada y esculpida por el famoso escultor orensano Antonio Failde Gago, instalado en su parque o mirador (como se dice ahora), donde además se coloca una pequeña placa dedicada a nuestro gaitero mayor: PRIMITIVO. Se cambió su cruz de madera por una artesana de piedra, costeada por el entonces párroco de Obe D. Luis Martínez y el doctor Mediavilla, ambos profesores en el Instituto Laboral, llamada CRUZ DE LUZ por llevar de arriba abajo una amplia abertura que da paso al sol naciente y poniendo, dotada de luz eléctrica para las dulces noches de fiesta. Y en su alta subida con merecido agradecimiento, se inaugura la Corredoira de los Hermanos Couto, alma y vida de todo esto, que discurre en su pendiente rodeada de verdes prados y olorosas esencias perdurando para futuras generaciones como un ejemplo de amor y arte de estos grandes amadores de su pueblo y de su folclore.

Ese folclore que nos trajo la restitución de nuestro traje gallego. Hoy en día confeccionado por una artista ribadense, que con su habilidad elabora nuestro traje típico; sus mantelas y dengues llenos de abalorios y lentejuelas fluyen de las manos de María del Carmen Maseda Legazpi, vislumbrando un atractivo más a este festejo. Jóvenes, mayores, niñas y niños lucen y pasean dando un aire de siglo pasado con tan romántico atavío al son de los gaiteros que desde las primeras horas de la mañana amenizan las Cuatro Calles y el Cantón anunciando que la Xira comienza, donde lo más importante será el gaitero que con sus alboradas subirá para perderse allá arriba, entre los verdes pinos y los altos eucaliptos. Y la noche poco a poco irá tejiendo sus azules tules sobre las meriendas, sobre el roncón de la gaita que con fuerza anunciará que oscurece... Pero Santa Cruz seguirá ahí..., con su historia, con la corredoira de los Hermanos Couto, con el tronar de nuestro gaitero Primitivo, con las Neniñas de Saudade y un largo etcétera de personas, artífices de todo esto a las que nunca olvidaremos.

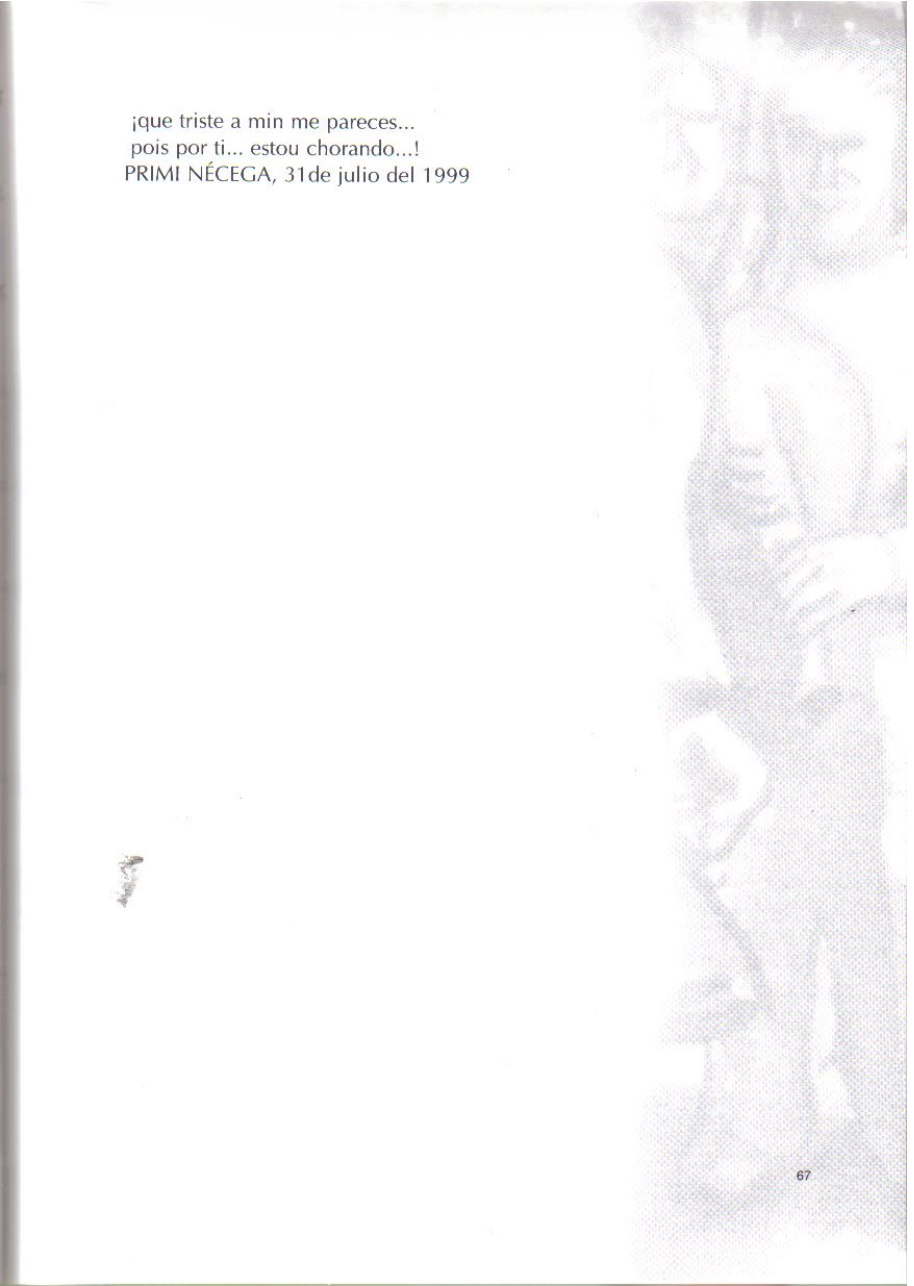
Una vez más abriremos nuestras puertas a la ilusión y subiremos, tal vez andando o en coche ¿quién sabe?..., pero allí estaremos, para visitar a la Virgen, probar la queimada, y sentir muy adentro la nostalgia desde su mirador, felices... atónitos, pensando que Dios dejó este rincón para solaz y alegría de todos los que aún podamos de hacerlo, mirando entre lágrimas lo que nos queda día a día de nuestra querida y ya lejana Santa

Cruz... a la que yo un día dediqué esta poesía, la cual pone punto final a este pregón:

SANTA CRUZ

Santa Cruz está nun alto
nun alto moi lonxano...
lémbrote no meu silencio
con ollos de namorado.
Que esquecida me parece
recordando, recordando...
os teus pinos, as túas frondas
as túas xestas que ollamos...
A nosa primeira risa...
gardaches madrugadora
que se perdeu entre as silvas
da fermosa corredoira...
Rompe a gaita o silencio...
que cubre a terra meiga...
¡enchendo de fantasía...
aquela ilusión primeira...!
Cuberta vai a campiña
de eucalipto e de pinares
de olores que se perciben
entre acordes e cantares.
Cimbrea a xesta amarela
e a súas cores nos crava
mais... os ollos ilúminanse...
e as miradas nos falan...
E xurde alí no alto...
agarimosa, doce e feliz...
as primicias dunha rosa...
o primeiro bico e o sí...
Xa a oscura tarde tingue
dun vermello e roxo carmín
soan fortes o pandeiro
a gaita e o tamboril...
¡Noite de Santa Cruz
que lonxe te vas quedando!

¡que triste a min me parece...
pois por ti... estou chorando...!
PRIMI NÉCEGA, 31 de julio del 1999